

กิจกรรมสร้างสื่อชุดกิจกรรมฝึกสมาธิกับการส่งเสริมศักยภาพผู้สอน

รายวิชาการงานอาชีพด้วยกระบวนการ PDCA

The Development of Meditation Activity Set and Enriching Teacher Potential in Home Economics with PDCA Cycle

Received: July 4, 2021 Revised: August 15, 2021 Accepted: August 23, 2021

รับเข้า : 4 ก.ค. 64 แก้ไข : 15 ส.ค. 64 ตอบรับ : 23 ส.ค. 64

เครือวัลย์ เก่งเขตรวิทย์^{1*}

Cruawan Kangketwit^{1*}

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่อง กิจกรรมสร้างสื่อชุดกิจกรรมฝึกสมาธิกับการส่งเสริมศักยภาพผู้สอนรายวิชาการงานอาชีพด้วยกระบวนการ PDCA มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การส่งเสริมศักยภาพผู้สอนรายวิชาการงานอาชีพด้วยกิจกรรมสร้างสื่อชุดกิจกรรมฝึกสมาธิ ผ่านแนวคิดวงจรการบริหารงานคุณภาพ (PDCA) ของเอ็ดวาร์ด เดมมิง (W.Edwards Deming) เกิดขึ้นจากการนำผลงานวิจัยในอดีต มายกระดับพัฒนาเป็นโครงการบริการวิชาการ โดยในกระบวนการวางแผน (Plan) ผู้ดำเนินโครงการได้คำนึงถึงผลการดำเนินโครงการที่พบว่า ภายหลังการใช้ชุดกิจกรรมฝึกสมาธิมาเป็นเครื่องมือในการสอน ส่งผลให้เด็กปฐมวัยมีทักษะการฟังเพิ่มขึ้น จึงวางแผนดำเนินโครงการ กำหนดปัจจัยนำเข้า ทั้งงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ เนื้อหาที่ใช้บรรยาย รูปแบบกิจกรรม วิทยากร และกลุ่มเป้าหมายของโครงการ รวมถึงบทบาทหน้าที่ของผู้ดำเนินโครงการ โดยคำนึงถึงเป้าหมายหลักของโครงการ ทั้งนี้ในกระบวนการลงมือทำ (Do) ได้ดำเนินการตามแผนงานที่วางไว้อย่างรัดกุม เป็น 2 กิจกรรมหลัก คือ การประชุมเตรียมความพร้อม และการจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ความรู้แก่ผู้สอนและให้ผู้สอนนำทักษะไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้จริง จากนั้นในกระบวนการติดตามและประเมินผล (Check) ได้ดำเนินการติดตามตามตัวชี้วัดของโครงการ ซึ่งผลที่ได้เป็นไปตามตัวชี้วัดของโครงการ แต่ในกระบวนการจัดประชุมยังคงมีประเด็นที่ควรพัฒนา และในกระบวนการสุดท้าย คือ การนำไปใช้อย่างเหมาะสม (Act) ผู้ดำเนินโครงการได้ข้อสรุปว่า โครงการดังกล่าวควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และควรขยายเครือข่ายผู้สอนให้อยู่ในวงกว้างต่อไป

คำสำคัญ: ชุดกิจกรรมฝึกสมาธิ, ศักยภาพผู้สอน, วงจรการบริหารงานคุณภาพ (PDCA)

¹อาจารย์ สาขาวิจัยและพัฒนาการสอนการงานอาชีพ สถาบันวิจัย พัฒนา และสาธิตการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

¹Teacher, Department of research and development in teaching home economics, Educational Research Development and Demonstration Institute, Srinakharinwirot University

*Corresponding author E-mail: nokbin2712@gmail.com

Abstract

This paper aims to analyze the enriching teacher potential to developed the meditation activity set by the PDCA cycle. This research was stand upon a past research, to raise the level to develop into an academic service project. In the planning process (Plan), the researcher focused on using a set of meditation activities as a teaching tool, because the past of research has showed this meditation activity set was increases the listening skills of early childhood children. We have planned to implement the project, by determining inputs including: budget, materials, equipment, contents, activities, speakers, and target groups. Moreover, we set the roles and duties of the project operator to achieved the goals of this project. In the process of doing (Do). We have followed the plan that has been carefully laid out into 2 parts of activities. The first one, we were preparation meeting and second were organizing workshop activities, to educated teachers and enable them to applied their skills to teaching and learning management. Then in the process of checking (Check). We have followed up on project indicators, that as designated by the project indicators. But in the process of organizing the meeting, there were still issues that should be developed. And in the finally process of acting (Act) was utility. We have concluded this project should be ongoing for expand the network of teachers to be more broadly.

KEYWORDS: Meditation activity set, Teacher Potential, Quality Cycle (PDCA)

บทนำ

ภาวะสมาธิสั้น เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กปฐมวัยในหลายประเทศ รวมทั้งประเทศไทย ตั้งแต่ที่กระแสโลกาภิวัตน์ ความรวดเร็ว และเทคโนโลยีเริ่มเข้ามามีบทบาทในการอบรมสั่งสอนเด็กแทนพ่อแม่ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งพัฒนาการทางภาษา เพราะภาษาเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคล เป็นสิ่งจำเป็นต่อการสื่อสารระหว่างบุคคล (ชนศักดิ์ จันทศิลป์ และคณะ, 2562) การอยู่ร่วมกันของมนุษย์ไม่ว่าชาติใด สังคมใด ย่อมมีภาษาเป็นเครื่องมือช่วยเหลือทางด้านการติดต่อ สื่อความหมายซึ่งกันและกัน บุคคลที่สามารถใช้ทักษะทางภาษาได้ดีย่อมสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข พัฒนาการทางภาษาประกอบด้วยพัฒนาการพื้นฐาน 4 ด้าน คือ ฟัง พูด อ่าน เขียน แต่พัฒนาการด้านภาษาของเด็กปฐมวัยจะเป็นไปในรูปแบบการเรียนรู้ด้านการฟังเป็นหลัก เมื่อเด็กได้รับการฝึกทักษะด้านการฟังแล้ว การพูด อ่าน เขียน จึงเป็นการฝึกในขั้นต่อไป การฟังจึงเป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับเด็ก สอดคล้องกับผลการศึกษาของ เครือวัลย์ สุรคัมภีรานนท์ (2559) ที่พบว่า เด็กที่มีความพร้อมด้านการฟัง ด้านการจำแนกเสียง ด้านการเข้าใจความหมายของคำ และด้านการปฏิบัติตามคำสั่ง จะมี

ความสามารถในการ พูด อ่าน และเขียนสูงกว่าเด็กที่ไม่มีความพร้อมด้านการฟัง ทั้งนี้ เด็กปฐมวัยมักได้รับการอบรมสั่งสอนจากครูผู้สอนในโรงเรียน หรือศูนย์พัฒนาเด็กเป็นหลัก จึงเป็นหน้าที่สำคัญของผู้สอนที่จะต้องเรียนรู้กิจกรรมการฝึกสมาธิให้กับเด็กปฐมวัย

โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูผู้สอนในรายวิชาการงานอาชีพ ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทในการถ่ายทอดวิธีการประดิษฐ์สิ่งประดิษฐ์ผ่านการพูดให้เด็กปฐมวัยทำตาม เพื่อเป็นการฝึกสมาธิ หรือที่เรียกว่า “ชุดกิจกรรมฝึกสมาธิ” ซึ่งเป็นกิจกรรมการหยุดนิ่งและคิด พร้อมให้เด็กสนใจสิ่งใดสิ่งหนึ่งในระยะเวลาหนึ่ง ถือเป็นการเสริมทักษะการเรียนรู้ของเด็กทางด้านการฟัง ทำให้เกิดความอดทนและรอคอย สามารถควบคุมตนเองได้ เมื่อเด็กฝึกสมาธิจะทำให้เด็กรับรู้ประสบการณ์สำคัญที่จัดเตรียมให้ได้เป็นอย่างดี (ระวีวรรณ วรรณวิชัย, 2562) อันจะเกิดเป็นการส่งเสริมพัฒนาการการเรียนรู้โดยตรง และเปลี่ยนแปลงศักยภาพของพฤติกรรมอย่างถาวร อันเป็นผลมาจากประสบการณ์ที่ได้รับการฝึกฝน ดังนั้น ในบทความนี้จึงสนใจวิเคราะห์การส่งเสริมศักยภาพผู้สอนรายวิชาการงานอาชีพด้วยกิจกรรมสร้างสื่อชุดกิจกรรมฝึกสมาธิ ผ่านแนวคิดวงจรการบริหารงานคุณภาพ (PDCA) เพื่อให้ผู้สอนสามารถสร้างสื่อชุดกิจกรรมฝึกสมาธิให้กับผู้เรียน ซึ่งเป็นเด็กปฐมวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นการนำองค์ความรู้จากการศึกษาในอดีต คือ โครงการบริการวิชาการ เรื่อง กิจกรรมสร้างสื่อชุดกิจกรรมฝึกสมาธิกับการส่งเสริมศักยภาพผู้สอน รายวิชาการงานอาชีพด้วยกระบวนการ PDCA ของสาขาวิชาการงานอาชีพ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องค์กรฯ เพื่อนำไปสู่การยกระดับพัฒนาเป็นแนวทางในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางการศึกษาให้กับผู้สอนต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง บทความวิชาการฉบับนี้ ผู้เขียนมุ่งเน้นการนำแนวคิดวงจรการบริหารงานคุณภาพ แนวคิดการส่งเสริมศักยภาพครูด้วยการเรียนรู้เชิงรุก และแนวคิดเกี่ยวกับชุดกิจกรรมฝึกสมาธิ เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแนวคิดทั้งสามแนวคิดข้างต้นถือเป็นแนวคิดที่มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการสร้างชุดฝึกสมาธิสำหรับผู้เรียน ให้ผู้เรียนดึงศักยภาพของตนออกมาได้สูงสุด รายละเอียดดังนี้

1. แนวคิดวงจรการบริหารงานคุณภาพ (PDCA)

แนวคิดวงจรการบริหารงานคุณภาพ ถูกพัฒนาขึ้นโดย Edward W. Deming ศาสตราจารย์ทางด้านสถิติ จากมหาวิทยาลัยนิวยอร์ก และถูกยกย่องให้เห็นบิดาแห่งคลื่นลูกที่สามของการปฏิวัติอุตสาหกรรมในปี พ.ศ. 2523 จากการคิดค้นนวัตกรรมที่สำคัญในการบริหารงานอย่างมีคุณภาพและแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน แนวคิดนี้ถูกใช้อย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะองค์กรขนาดใหญ่ อาทิ โตโยต้า (TOYOTA) มิตซูบิชิ (MITSUBISHI) นิสสัน (NISSAN) ที่ประยุกต์ใช้แนวคิดดังกล่าวในกระบวนการผลิตรถยนต์ และการดำเนินธุรกิจ จนถูกนำมาใช้ในการพัฒนาระบบการทำงานขององค์กรให้ดียิ่งขึ้น (เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ, 2557)

หลักการของแนวคิดดังกล่าว คือ กระบวนการใช้กิจกรรมต่างๆ ที่จำเป็นต่อการทำงานอย่างต่อเนื่อง มีตรรกะเหตุผลอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การดำเนินงาน บรรลุถึงเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้โดยตรง ดังนั้น การบริหารกิจกรรมต่างๆ จึงมีความสัมพันธ์กับ 4 ขั้นตอนของกระบวนการทำงาน (อดิพล เปี้ยทอง, 2559)

ได้แก่ 1) การเตรียมแผนงาน (Plan) ซึ่งถึงเป็นส่วนที่มีความสำคัญที่สุด เพราะการวางแผนจะทำให้ส่วนอื่นทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การวิเคราะห์สถานการณ์และการจำแนกปัญหา การตั้งเป้าหมาย ความเข้าใจถึงข้อจำกัดและขอบเขต รวมถึงการนำมาพิจารณาวิธีการปรับปรุงที่น่าจะเป็นไปได้ และการตัดสินใจถึงแผนปฏิบัติการที่กำหนดวิธีสำหรับตรวจสอบและประเมินผลลัพธ์ 2) การลงมือปฏิบัติงานตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้ (Do) คือ การดำเนินการ ตามแผนปฏิบัติการ วันที่อย่างถูกต้อง โดยผู้รับผิดชอบ ต้องติดต่อสื่อสาร ไปยังผู้ที่มีหน้าที่ปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม และจัดหาทรัพยากรที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน 3) การตรวจสอบและติดตามผลการปฏิบัติงาน (Check) คือ การตรวจสอบและประเมินผลลัพธ์ของการลงมือปฏิบัติ ว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ เป็นไปตามแผนหรือไม่ หากไม่เป็นไปตามแผนเกิดจากสาเหตุใด เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และ 4) การปฏิบัติการที่นำไปสู่การปรับปรุงที่เหมาะสม (Act) กับผลการตรวจสอบในขั้นตอนที่ 3 คือ การทบทวนแนวทางการแก้ไขปัญหา เพื่อนำไปสู่การวางแผนที่เหมาะสมยิ่งขึ้น เพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรมไปได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น (Pietrzak, M. & Paliszkievicz, J., 2015)

ดังนั้น ทั้ง 4 ขั้นตอน ต้องดำเนินการต่อเนื่องอย่างไม่สิ้นสุดในลักษณะของวงจร หรือที่เรียกว่า วงจรเดมมิง (Deming Cycle) ซึ่งเป็นแนวทางการบริหารงานเพื่อให้องค์กรหรือส่วนงานบรรลุถึงเป้าหมายได้ ซึ่งผู้เขียนนำมาใช้เป็นแนวทางในการทำกิจกรรมส่งเสริมศักยภาพผู้สอนรายวิชาการงานอาชีพด้วยกิจกรรมการสร้างสื่อชุดกิจกรรมฝึกสมาธิ

2. แนวคิดการส่งเสริมศักยภาพครูด้วยการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นผลมาจากนโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ คุณธรรมและจริยธรรม สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสมตามบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลง และสามารถค้นพบความชื่นชอบและความถนัดของจริงตามศักยภาพ เพื่อพัฒนาสู่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562)

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียน สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ โดยมีครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) สร้างแรงบันดาลใจ ให้คำปรึกษา ดูแล แนะนำ ทำหน้าที่เป็นโค้ชและพี่เลี้ยง (Coach & Mentor) แสวงหาเทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้ และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ อย่างมีความหมาย (Meaningful learning) ที่มีครูผู้สอนเป็นผู้แนะนำ กระตุ้น หรืออำนวยความสะดวก ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ขึ้น โดยกระบวนการคิดขั้นสูง (ยูเกลย์ มะลิซ้อน และกาญจน์ เรืองมนตรี, 2563) ด้วยเหตุนี้เอง ครู ในฐานะที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์แก่ผู้เรียน จึงต้องศักยภาพในการถ่ายทอดให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจและเกิดประสิทธิภาพการเรียนรู้มากที่สุด โดยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอนทั้งในด้านการสร้างองค์ความรู้ การสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกันและร่วมมือกันมากกว่าการแข่งขัน ผู้เรียนได้เรียนรู้ ความรับผิดชอบร่วมกัน การมีวินัยในการทำงานและการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ เป็นกระบวนการสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียน อ่าน ฟัง คิด นอกจากนี้การพัฒนาครูให้มีศักยภาพ ครูผู้สอนนั้นต้องผ่านประชุมเชิง

ปฏิบัติการที่ทำให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวิเคราะห์หลักสูตร เทคนิควิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และการจัดทำแผนการเรียนรู้เชิงรุกเพิ่มขึ้น

สามารถสรุปได้ว่า การส่งเสริมศักยภาพครูด้วยการเรียนรู้เชิงรุกนั้น จำเป็นต้องส่งเสริมให้ครูในฐานะเป็นสื่อกลางระหว่างองค์ความรู้และผู้เรียน ให้มีความพร้อม รวมถึงเปิดโอกาสให้ครูและผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนและพัฒนาสื่อการสอน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้การสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

3. แนวคิดชุดกิจกรรมฝึกสมาธิ

การฝึกสมาธิแนวพุทธเชิงสร้างสรรค์ในชีวิตประจำวัน มีรูปแบบที่เริ่มจากการสร้างศรัทธาในการปฏิบัติสมาธิ การใช้วิธีการปฏิบัติที่เหมาะสมกับเยาวชน ร่วมกับกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ ที่สามารถนำไปประยุกต์ให้เหมาะสมกับตัวเองในการฝึกปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยกระบวนการฝึกปฏิบัติมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ (สุภาพรณ เพิ่มพูน และคณะ, 2563) ได้แก่ (1) การปลูกฝังให้มีสัมมาทิฐิส่งเสริมการรักษาศีล เรียนรู้เรื่องกรรมและผลของกรรม และหลักธรรมสนับสนุนการปฏิบัติสมาธิ ได้แก่ พรหมวิหาร 4 และอิทธิบาท 4 เป็นต้น (2) วิธีการฝึกสมาธิด้วยวิธีการที่คนส่วนใหญ่เคยฝึกหรือวิธีที่ง่ายต่อการฝึก เช่น การฝึกแบบพุทโธ และการเดินจงกรม เป็นต้น ร่วมกับการสื่อต่างๆ ในการฝึก และเทคนิคการสอนที่น่าสนใจ เช่น การเล่านิทานธรรมะ บทเพลงธรรมะ การใช้เกมประกอบการฝึกสติ เป็นต้น และ (3) กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ในการฝึกสมาธิเพื่อเป็นการสร้างพฤติกรรมการเกิดสมาธิของผู้เข้ารับการฝึก เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

โดยแนวทางข้างต้นนำมาสู่การสร้างเป็นชุดกิจกรรมหรือชุดการสอนเป็นสื่อการสอนที่มีรูปแบบเป็นสื่อประสม ซึ่งใช้สื่อสองชนิดขึ้นไปร่วมกันในการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเข้าใจในเนื้อหาที่จะสื่อมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ชุดกิจกรรมนั้นเป็นเครื่องมือในการสื่อสารระหว่างผู้สอนและผู้เรียน โดยสารที่สื่อไปนั้นประกอบไปด้วยเนื้อหาสาระ ใบงานหรือแบบฝึกหัดสำหรับกิจกรรม เอกสารประกอบการทำกิจกรรม วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือการทำกิจกรรม และแบบประเมินผลการเรียนรู้ (นันทนัธ บวรจงปฐ และคณะ, 2560) นอกจากนี้ ชุดกิจกรรมมีความสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้รายบุคคล สร้างความมั่นใจและช่วยลดภาระของผู้สอน ช่วยให้ผู้เรียนจำนวนมากได้เรียนรู้ไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ และผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง รวมถึงมีโอกาสในการฝึกตัดสินใจและทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มอีกด้วย (จารุณี โพธิ์อ่อง และคณะ, 2563) ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า ชุดกิจกรรมนั้นเป็นสิ่งที่ครูสร้างหรือพัฒนาขึ้นมา เพื่อพัฒนาและเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ

เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2530, อ้างถึงใน อรรถวรรณ จันทรมณี, 2557) ได้อธิบายเรื่องของสมาธิไว้ว่า โครงสร้างทางจิตของมนุษย์ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ จิตสำนึก จิตใต้สำนึก และจิตเหนือสำนึก เป็นแหล่งของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การหยั่งรู้ ทั้งนี้สมองของมนุษย์ประกอบด้วยเซลล์ประสาทเป็นจำนวนมาก เซลล์เหล่านี้ก่อให้เกิดคลื่นกระแสแม่เหล็กไฟฟ้าซึ่งเรียกว่า “คลื่นสมอง” ซึ่งคลื่นนี้แปรผันตามสภาวะจิตใจคนเรา คลื่นสมองที่เกิดในสภาพของจิตใจที่สงบและมีความตื่นตัวอยู่เสมอ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นภาวะสมาธิ และการก่อให้เกิดภาวะสมาธินั้น สมองหรือจิตต้องอยู่ในความสงบไม่ส่าย หวั่นไหว หรือฟุ้งซ่าน แสดงว่าคลื่นสมองที่มี

การผันแปรตามจิตใจนั้นอยู่ในภาวะสงบหรือ “มีความเป็นระเบียบ” ทั้งนี้ การฝึกสมาธิที่เป็นที่นิยมนั้นมักเป็นการสังเกตหรือเฝ้าดูอิริยาบถต่าง ๆ ทางร่างกาย เพื่อสังเกตสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของร่างกายและสร้างการจดจ่อ ตระหนักรู้ และอยู่ในภาวะแห่งความเป็นจริงกับตนเอง (อนุชา โสภาคย์วิจิตร, 2560)

ดังนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่า กิจกรรมฝึกสมาธิ สามารถสร้างหรือพัฒนาขึ้นได้จากกิจกรรมดั้งเดิมของครูผู้สอนที่มีอยู่แล้ว ผสมผสานเข้ากับการฝึกสมาธิ เพื่อให้ผู้เรียนสังเกตหรือเฝ้าดูอิริยาบถต่าง ๆ ทางร่างกายของตนเอง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้ดีขึ้นและทำให้จินตนาการความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น

การส่งเสริมศักยภาพผู้สอนรายวิชาการงานอาชีพด้วยกิจกรรมสร้างสื่อชุดกิจกรรมฝึกสมาธิ

ในกระบวนการส่งเสริมศักยภาพผู้สอนรายวิชาการงานอาชีพด้วยกิจกรรมสร้างสื่อชุดกิจกรรมฝึกสมาธิ ผู้เขียนได้วิเคราะห์การดำเนินโครงการร่วมกับแนวคิดวงจรการบริหารงานคุณภาพ ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การลงมือทำ การติดตามและประเมินผล และการนำไปใช้อย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นเทคนิคที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้หลากหลายกิจกรรม หลายโครงการ จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจว่าการดำเนินกิจกรรมของโครงการเป็นอย่างไร มีกระบวนการวางแผน ดำเนินงาน ปรับปรุง และแก้ไขอย่างไรในแต่ละระยะ โดยคณะผู้ดำเนินโครงการทุกฝ่ายมีเป้าหมายเดียวกัน คือ เพื่อส่งเสริมศักยภาพและสนับสนุนให้ผู้สอนการงานอาชีพนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนได้มีรายละเอียดดังนี้

1. การวางแผน (Plan)

การส่งเสริมศักยภาพผู้สอนรายวิชาการงานอาชีพด้วยกิจกรรมสร้างสื่อชุดกิจกรรมฝึกสมาธิ เป็นการนำผลงานวิจัยมาใช้ประโยชน์ จากโครงการวิจัยสู่โครงการบริการวิชาการ เพื่อแก้ไขปัญหาเด็กสมาธิสั้น และพัฒนาการทางภาษาไม่เป็นไปตามมาตรฐาน โดยพบว่า ทักษะด้านการฟังของเด็กปฐมวัยก่อนใช้ชุดกิจกรรมฝึกสมาธิมีคะแนนอยู่ที่ 18.05 (S.D.=1.32) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านปฏิบัติตามคำสั่ง มีคะแนนเฉลี่ยเพียง 5.95 (S.D.=0.74) จากนั้น โครงการวิจัยได้ใช้ชุดกิจกรรมฝึกสมาธิ เป็นสื่อการสอนเด็กปฐมวัย และวัดทักษะด้านการฟังอีกครั้ง พบว่า ภายหลังจากการใช้ชุดกิจกรรมฝึกสมาธิ เด็กปฐมวัยมีคะแนนทักษะด้านการฟัง เพิ่มขึ้น 26.67 (S.D.=0.91) และในด้านปฏิบัติตามคำสั่ง มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นถึง 8.95 (S.D.=0.67) สะท้อนให้เห็นว่าชุดกิจกรรมฝึกสมาธิ สามารถช่วยให้เด็กมีทักษะด้านการฟังเพิ่มขึ้น (เครือวัลย์ สุรคัมภีรานนท์, 2559)

เมื่อผู้ดำเนินกิจกรรมมีองค์ความรู้ดังกล่าวเกิดขึ้น จึงนำมาสู่การวางแผนเพื่อให้คณะผู้ดำเนินโครงการทุกฝ่ายมีเป้าหมายเดียวกันในการดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมศักยภาพผู้สอนรายวิชาการงานอาชีพด้วยกิจกรรมสร้างสื่อชุดกิจกรรมฝึกสมาธิ และให้ผู้สอนนำความรู้ที่ได้จากกิจกรรมไปประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนได้ ด้วยการนำเป้าหมายนั้นมากำหนดรายละเอียด โดยจะต้องเรียงตามขั้นตอน เงื่อนไขต่างๆ ระยะเวลา การกำหนดทรัพยากรที่ต้องใช้ เพื่อที่จะได้ปรับแผนหรือวิธีการทำงานได้อย่างทันท่วงทีหากมีส่วนที่ต้องปรับแก้ โดยในส่วนนี้คณะผู้ดำเนินกิจกรรมได้รับคำปรึกษาเกี่ยวกับกระบวนการวางแผน การมอบหมายงาน และการได้มาซึ่งแผนปฏิบัติการ จากคณะที่ปรึกษาโครงการ ซึ่งมีประสบการณ์ต่อการสอนและการดำเนินกิจกรรมในชั้นเรียนมาอย่างยาวนาน (ยุรวัดน์ คล้ายมงคล, 2561)

กระบวนการในส่วนนี้เริ่มจากการจัดทำร่างและรายละเอียดของโครงการ เพื่อนำเสนอผู้บริหารในฐานะผู้อนุมัติโครงการ และที่ปรึกษาโครงการ ต่อมาจึงปรับแก้โครงการให้มีประสิทธิภาพกับทรัพยากรที่ได้รับ และมีประสิทธิผลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการดำเนินกิจกรรม โดยในกระบวนการนี้ คณะผู้ดำเนินโครงการได้แบ่งงานเป็นฝ่ายต่างๆ ที่ทำงานอย่างประสาน สอดคล้อง และสัมพันธ์กัน จากนั้นจึงกำหนดปัจจัยนำเข้าหรือทรัพยากรของโครงการ ได้แก่ งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ เนื้อหาที่ใช้บรรยาย วิทยากร และสถานที่ดำเนินกิจกรรม ซึ่งจะต้องดำเนินการภายใต้ความต้องการบรรลุประสิทธิผลอย่างมีประสิทธิภาพ

ต่อมาจึงกำหนดกลุ่มเป้าหมายและขอบเขตของโครงการ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหลักของโครงการ เมื่อกำหนดกลุ่มเป้าหมายแล้ว จึงดำเนินการติดต่อประสานงานกับกลุ่มเป้าหมายและประชาสัมพันธ์โครงการ โดยในโครงการนี้ กำหนดกลุ่มเป้าหมายทั้งบุคลากรที่สังกัดในส่วนงาน และผู้เข้าร่วมภายนอก เพื่อให้เกิดการขยายองค์ความรู้ในวงกว้างต่อชุมชนโดยรอบมหาวิทยาลัย ซึ่งจะช่วยให้มีบุคลากรทางการศึกษามีคุณภาพสามารถถ่ายทอดความรู้ด้านการศึกษาให้แก่เยาวชนไทยให้เกิดการพัฒนาทันกับสถานการณ์ปัจจุบัน

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ในขั้นการวางแผน เป็นขั้นตอนที่กำหนดปัจจัยนำเข้าทั้งสิ้น ทั้งงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ เนื้อหาที่ใช้บรรยาย รูปแบบกิจกรรม วิทยากร และกลุ่มเป้าหมายของโครงการ รวมถึงบทบาทหน้าที่ของผู้ดำเนินโครงการ โดยผู้ดำเนินโครงการต้องคำนึงถึงเป้าหมายหลักของโครงการ และความคุ้มค่าหรือประสิทธิภาพของโครงการอยู่เสมอ

2. การลงมือทำ (Do)

ในส่วนของการลงมือทำ คือ การลงมือปฏิบัติตามแผนงานและวิธีการที่เรากำหนดไว้อย่างมีวินัย ทักษะการบริหารต่างๆ ของผู้ดำเนินโครงการจะถูกนำมาใช้ในระหว่างการลงมือทำนี้ เช่น การบริหารเวลาให้ได้ตามแผน การประชุมเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้า การมอบหมายงานเพื่อแบ่งเบาภาระ เป็นต้น ทั้งนี้ ในเรื่องนี้นอกจากการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาตัวเอง การออกกำลังกาย หรือการบริหารการเงินส่วนบุคคล ย่อมต้องใช้วินัยและการบริหารด้านต่างๆ ด้วยเช่นกัน (เกริกก้อง มังคละพฤกษ์ และ พฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์, 2561) ในระยะนี้ เมื่อคณะผู้ดำเนินโครงการได้กำหนดแนวทางและแผนปฏิบัติการดำเนินกิจกรรมแล้ว ต่อมาจึงเข้าสู่ช่วงของการลงมือปฏิบัติตามแผนงานและวิธีการที่ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน ทักษะการบริหารต่างๆ จะถูกนำมาใช้ในระหว่างการลงมือปฏิบัตินี้ เช่น การบริหารเวลาให้ได้ตามแผน การประชุมเพื่อตรวจสอบความคืบหน้า การมอบหมายงาน เป็นต้น ในส่วนนี้ที่ปรึกษาโครงการได้ติดตามและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนว่าเป็นอย่างไรบ้าง ควรดำเนินกิจกรรมไปในทิศทางอย่างไรให้เหมาะสมกับบริบทแวดล้อมมากที่สุด

โดยมีการดำเนินกิจกรรมในขั้นตอนการลงมือทำ ตั้งแต่ 1) การประชุมคณะกรรมการดำเนินงาน เพื่อรับทราบบทบาทหน้าที่ตามแผนปฏิบัติงานที่ได้กำหนดไว้แล้วในขั้นตอนการวางแผน อาทิ ผู้ดำเนินรายการ วิทยากร ผู้รับผิดชอบการลงทะเบียน เป็นต้น ซึ่งทุกฝ่ายจะต้องทำงานอย่างสัมพันธ์กัน ทั้งนี้ กระบวนการดังกล่าวต้องดำเนินการมากกว่า 2 ครั้ง เพื่อติดตามและเตรียมความพร้อมในการอบรมเชิงปฏิบัติการ ดังนั้น กระบวนการนี้ จึงมีความสำคัญและต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการมากกว่าขั้นตอนอื่นๆ 2) การดำเนิน

กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ จากการประชุมของคณะกรรมการดำเนินงานและข้อมูลความต้องการจำเป็นใน
ระยะการวางแผน ทำให้กำหนดหัวข้อในการอบรมเชิงปฏิบัติการเป็น “การส่งเสริมศักยภาพในรายวิชาการงาน
อาชีพด้วยกิจกรรมสร้างสื่อชุดกิจกรรมฝึกสมาธิ” ประกอบด้วยกิจกรรมย่อย ๆ 4 กิจกรรม ได้แก่

1) กิจกรรมละลายพฤติกรรม เป็นกิจกรรมหรือกระบวนการที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีโอกาส
ทำความรู้จักกับผู้อื่น ผ่อนคลาย ลดความตึงเครียด อคติ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รู้จักกันมากขึ้น ซึ่งจะเป็น
ผลดีต่อการดำเนินกิจกรรมของโครงการ เพราะจะได้รับความร่วมมือจากผู้เข้าร่วมโครงการในการมีส่วนร่วม
ร่วมกับกิจกรรม ผ่านการเล่นเก๋ง่าย ๆ เป็นต้น (โกมล ศรีทองสุข และ กิตติกรณ นพอุดมพันธุ์, 2560)

2) กิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่อง การจัดการเรียนการสอนรูปแบบการเรียนรู้เชิงรุก (Active
Learning) เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสร้างสรรค์ทางปัญญา (Constructivism) ที่เน้น
กระบวนการเรียนรู้มากกว่าเนื้อหาวิชา เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ หรือสร้างความรู้ให้เกิดขึ้น
ในตนเองด้วยการลงมือปฏิบัติจริงผ่านสื่อหรือกิจกรรมการเรียนรู้ ที่มีครูผู้สอนเป็นผู้แนะนำกระตุ้นหรืออำนวยความสะดวก
ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ขึ้น โดยกระบวนการคิดขั้นสูง ที่ให้ผู้เรียนมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และ
การประเมินค่าจากสิ่งที่ได้รับจากกิจกรรมการเรียนรู้ ทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีความหมาย และนำไปใช้ใน
สถานการณ์อื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (จุลลดา จุลเสวก และ ชวนพบ เอี้ยวสานุรักษ์, 2564) ซึ่งผู้สอนราย
วิชาการงานอาชีพ จำเป็นต้องเรียนรู้ในประเด็นดังกล่าว เพื่อนำองค์ความรู้มาใช้ในการออกแบบกิจกรรมการ
เรียนรู้เชิงรุกในกิจกรรมต่อไป

3) กิจกรรมอบรมให้ความรู้และปฏิบัติการ เรื่อง การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนรูปแบบ การ
เรียนรู้เชิงรุก เพื่อพัฒนาผู้เรียน ในกิจกรรมนี้ผู้สอนต้องนำองค์ความรู้ที่ได้จากการบรรยายหลักการและแนวคิด
เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนรูปแบบการเรียนรู้เชิงรุกมาใช้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ร่วมกับการใช้
วงจรการบริหารงานคุณภาพ (Plan-Do-Check-Act) โดยวิทยากรได้กำหนดหัวข้อในการออกแบบกิจกรรมให้
ได้แก่ ชื่อกิจกรรม วัตถุประสงค์การดำเนินกิจกรรม วิธีการดำเนินกิจกรรม (ขั้นนำ ขั้นสอน และขั้นสรุป) และ
การประเมินผลการดำเนินกิจกรรม ซึ่งจะใช้วิธีการในเชิงปริมาณผ่านการทดสอบด้วยแบบสอบถามหรือ
ข้อสอบก็ได้ หรือใช้วิธีการเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์และสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนก็ได้ ดังนั้น ในขั้นตอน
นี้ จึงเป็นขั้นตอนที่ผู้สอนควรให้ความสำคัญต่อกิจกรรม เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างถูกต้องตามหลักการ

4) กิจกรรมฝึกปฏิบัติสร้างสื่อชุดกิจกรรมฝึกสมาธิ เนื่องจากงานวิจัยที่ผ่านมาและคณะผู้ดำเนิน
โครงการเชื่อว่า ชุดกิจกรรมฝึกสมาธิสามารถช่วยพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของเด็กได้มากยิ่งขึ้น (เครือวัลย์
สุรคัมภีรานนท์, 2559; นันทนธร บรรจงปรุ และคณะ, 2560; จารุณี โพธิ์อ่อง และคณะ, 2563) ดังนั้น การฝึก
ปฏิบัติกิจกรรมดังกล่าว จึงต้องให้ผู้สอนสร้างสื่อชุดกิจกรรมฝึกสมาธิให้ได้ ซึ่งขั้นตอนสำคัญในการส่งเสริม
ศักยภาพของครูผู้สอนรายวิชาการงานอาชีพ โดยชุดกิจกรรมฝึกสมาธิที่ใช้ฝึกปฏิบัติ ได้แก่ กิจกรรมกลมกลิ้ง
กับปลาตาว กิจกรรมการร้อยรักถักทอรูปปลาตาว กิจกรรมการนอนปลาตาวประกอบเพลงบรรเลง กิจกรรม
การนอนปลาตาวโดยมีลูกบอลวางบนร่างกาย และกิจกรรมการถือกระดาษรูปปลาตาววางบนท่อพลาสติก ซึ่ง

ทุกกิจกรรม ถือเป็นชุดกิจกรรมฝึกสมาธิ เพื่อให้ผู้สอนนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน ที่ไม่ใช่เพียงการบรรยายเท่านั้น

สะท้อนให้เห็นว่า ทั้ง 4 กิจกรรมในระยะการลงมือทำ ต้องเป็นกิจกรรมที่เป็นขั้นตอนกำหนดลำดับก่อนหลัง เพื่อคำนึงถึงการนำไปใช้ประยุกต์ใช้ในการทำงานของครูผู้สอน และเป็นการส่งเสริมศักยภาพการสอนของผู้สอนต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของ Kim (2019) ที่พบว่า การดำเนินกิจกรรมในขั้นตอนการลงมือทำ ผู้ดำเนินกิจกรรมจะต้องวางแผนและกำหนดลำดับกิจกรรมจากง่ายไปหายาก เพื่อความเข้าใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม และยังทำให้เกิดองค์ความรู้อย่างลึกซึ้งอีกด้วย

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าส่วนของการลงมือทำ (Do) การลงมือปฏิบัติตามแผนงานและวิธีการที่เรากำหนดไว้อย่างมีวินัย สามารถแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนได้แก่ (1) การละลายพฤติกรรม (2) การอบรมให้ความรู้ (3) การให้ความรู้พร้อมลงมือทำ และ (4) การลงมือทำเต็มรูปแบบ ซึ่งกระบวนการทั้ง 4 ขั้นตอนนี้ ส่งผลให้การดำเนินโครงการเป็นไปตามที่ตั้งเป้าหมายไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การติดตามและประเมินผล (Check)

ในขั้นตอนของการติดตามและประเมินผล เป็นการดำเนินกิจกรรมภายหลังการเริ่มลงมือทำไปได้ระยะหนึ่ง ต้องเริ่มจากการติดตามความคืบหน้าของสิ่งที่ได้ลงมือทำ ว่าเป็นไปตามแผนงานหรือไม่ อย่างไร ซึ่งตัวบ่งชี้ที่สามารถบ่งบอกได้ก็คือตัวชี้วัดที่โครงการกำหนดไว้นั้นเอง หากสิ่งที่ติดตามได้ผลลัพธ์ตามตัวชี้วัดที่กำหนดไว้หรือสูงกว่า แสดงว่ากระบวนการที่เลือกใช้นั้นยังคงถูกต้อง แต่หากตรวจสอบออกมาแล้วพบว่าต่ำกว่าตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ ถือเป็นสัญญาณเตือนว่ามีความผิดปกติบางอย่างเกี่ยวกับแผนงานหรือวิธีการที่กำหนดไว้ในขั้นตอนแรก โดยโครงการนี้ได้กำหนดตัวชี้วัด จำนวน 6 ประเด็น ได้แก่ จำนวนการจัดอบรมสัมมนา จำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ จำนวนงานเผยแพร่ความรู้บริการวิชาการ ร้อยละของจำนวนงานบริการวิชาการที่แล้วเสร็จตามระยะเวลาที่กำหนด ร้อยละของผู้เข้าร่วมโครงการที่นำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการ ในกรณีนี้ ตัวชี้วัดของโครงการมีทั้ง ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ ดังนั้น การดำเนินการโครงการที่จะเป็นไปตามตัวชี้วัดจึงถูกกำหนดขึ้นภายใต้ระยะเวลาที่แตกต่างกัน (สถาบันวิจัย พัฒนา และสาธิตการศึกษา, 2564)

ในระหว่างการดำเนินการสามารถติดตามตัวชี้วัดจำนวนการจัดอบรมสัมมนา จำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ และจำนวนงานเผยแพร่องค์ความรู้บริการวิชาการได้ ซึ่งเป็นไปตามที่โครงการกำหนดไว้ จากนั้น เมื่อดำเนินกิจกรรมเสร็จสิ้น ก็สามารถติดตาม ร้อยละของจำนวนงานบริการวิชาการที่แล้วเสร็จตามระยะเวลาที่กำหนด และความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการ ซึ่งถือเป็นผลผลิตของโครงการ ซึ่งเป็นไปตามที่โครงการกำหนดไว้ กล่าวคือ ผู้เข้าร่วมโครงการมีความพึงพอใจต่อโครงการระดับมากที่สุด โดยเฉพาะในประเด็นความรู้และประโยชน์ที่ได้รับสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานและการจัดการเรียนรู้แก่ผู้เรียนได้อย่างดี อย่างไรก็ตาม ในประเด็นเกี่ยวกับ ระยะเวลาการจัดโครงการ ยังมีข้อเสนอแนะว่าต้องการให้ขยายระยะเวลาดำเนินกิจกรรมให้มากขึ้น เพื่อเรียนรู้กระบวนการต่างๆ ได้อย่างชัดเจน และได้ฝึกปฏิบัติจริงอีกด้วย ส่วนในประเด็น ร้อยละของผู้เข้าร่วมโครงการที่นำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ ถือเป็นผลลัพธ์จากการดำเนินโครงการ ซึ่งเป็นสิ่ง

ที่เกิดขึ้นภายหลังการดำเนินโครงการ จะต้องใช้ระยะเวลาในการติดตาม และอาศัยความร่วมมือจากผู้เข้าร่วมโครงการเพื่อติดตามอีกระยะหนึ่ง (ดุขฎิ์ อายุวัฒน์ และคณะ, 2562)

นอกจากประสิทธิผลของโครงการข้างต้นแล้ว ยังต้องติดตามประสิทธิภาพของการดำเนินโครงการ หรือการพิจารณาความคุ้มค่าของโครงการต่อการใช้ทรัพยากร ซึ่งผลจากการประเมินทั้งจากผู้เข้าร่วมกิจกรรม และผู้ดำเนินกิจกรรมมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า โครงการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า มีประสิทธิภาพเป็นอย่างมาก โดยงบประมาณส่วนใหญ่ถูกใช้ไปกับค่าวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินกิจกรรมของโครงการ รวมทั้งค่าอาหาร อาหารว่างและเครื่องดื่มของผู้เข้าร่วมโครงการ แสดงให้เห็นว่าโครงการบรรลุประสิทธิผลของโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ อนึ่ง ในการดำเนินกิจกรรมครั้งต่อไปควรเพิ่มปัจจัยนำเข้าที่กระตุ้นการเรียนรู้ เข้าร่วมโครงการ เพื่อให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์ได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Lodgaard, E., et al., 2012) ที่ศึกษา ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของกระบวนการ PDCA ในการพัฒนาผลผลิต ซึ่งพบว่า ปัจจัยนำเข้า เป็นฟันเฟืองสำคัญที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จของการพัฒนาผลผลิตหรือการดำเนินโครงการ โดยผู้รับผิดชอบจะต้องจัดสรรทรัพยากรในสิ่งที่จำเป็น ผ่านการกำหนดลำดับของความจำเป็นเพื่อนำไปสู่การทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ขั้นตอนการติดตามและประเมินผล (Check) มีเป้าหมายเพื่อการติดตามความคืบหน้าของสิ่งที่ได้ลงมือทำ ว่าเป็นไปตามแผนงานหรือไม่ อย่างไร โดยสามารถแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ (1) ก่อนดำเนินโครงการ (2) ขณะดำเนินโครงการ และ (3) หลังการดำเนินโครงการ ซึ่งมีขั้นตอนและรูปแบบการติดตามที่แตกต่างกันไปตามตัวชี้วัดที่ผู้จัดโครงการได้กำหนดไว้ เพื่อให้โครงการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลสูงสุด

4. การนำไปใช้อย่างเหมาะสม (Act)

ในขั้นตอนนี้ คือ การปรับปรุงหรือปรับเปลี่ยนวิธีการหรือทรัพยากรบางอย่างเพื่อทำให้ผลผลิตและผลลัพธ์อยู่ในแผนงานหรือเส้นทางสู่เป้าหมายตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในครั้งแรก ซึ่งกระบวนการปรับปรุงเริ่มจากการวิเคราะห์หาสาเหตุที่ทำให้ผลลัพธ์ไม่เป็นไปตามที่วางแผนหรือกำหนดไว้ ว่าเกิดจากองค์ประกอบหรือปัจจัยภายในหรือภายนอกใดบ้าง แล้วจึงมากำหนดมาตรการแก้ไข ปรับปรุงต่อไป โดยภายหลังเสร็จสิ้นการดำเนินกิจกรรม คณะกรรมการดำเนินโครงการ จะประเมินผลจากการดำเนินกิจกรรม ข้อดี ข้อเสียของกิจกรรม ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรม รวมทั้งกิจกรรมที่จัดขึ้นสามารถตอบสนองต่อการส่งเสริมศักยภาพของผู้สอนรายวิชาการงานอาชีพได้หรือไม่อย่างไร โดยจะดำเนินการผ่านการทบทวนปัญหาและข้อเสนอแนะในโครงการเพื่อปรับปรุงในกิจกรรมต่อไป ซึ่งพบว่า ในด้านกระบวนการจัดโครงการ ยังมีหลายประเด็นที่สามารถปรับปรุงและพัฒนาให้ดีขึ้นได้ อาทิ การประชาสัมพันธ์โครงการ ที่ควรประชาสัมพันธ์ในหลากหลายช่องทาง โดยสื่อสารทั้งเชิงรุกและเชิงรับ รวมถึงสถานที่ในการดำเนินกิจกรรม

ควรพัฒนาให้ระบบเครื่องเสียงและจอภาพดีขึ้น เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมการอบรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประทีป ไชยเมือง (2564) ที่พบว่า การปรับปรุงโครงการตามข้อเสนอแนะ เพื่อพัฒนาโครงการในระยะต่อไป ส่งผลให้การดำเนินโครงการมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ กระบวนการแก้ไขดังกล่าวยังไม่เกิดขึ้น จนกว่าจะมีโครงการนี้อีกครั้งในระยะต่อไป กล่าวคือ แม้จะทราบถึงกระบวนการว่าต้องแก้ไขจุดบกพร่องอย่างไร ก็จำเป็นต้องรอการอนุมัติหรือจัดทำโครงการนี้ขึ้นในระยะต่อไป ดังนั้น ขั้นตอนการนำไปใช้อย่างเหมาะสมของโครงการที่จัดไปแล้ว มักจะปรากฏอยู่ในขั้นตอนการวางแผนของโครงการครั้งต่อไป เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาเดิมที่เคยเกิดขึ้นมาแล้ว คณะผู้ดำเนินโครงการได้พยายามเสนอให้ผู้เข้าร่วมโครงการทุกท่าน เขียนข้อเสนอแนะต่อโครงการจากความต้องการของตนเองขึ้นมาให้หลากหลายรอบด้าน เพื่อให้ผู้ดำเนินโครงการสามารถจัดกิจกรรมในครั้งต่อไปให้ตรงตามความต้องการของผู้เข้าร่วมโครงการ อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้กับการจัดโครงการในครั้งต่อไปได้อย่างดียิ่ง

สรุปผล

การส่งเสริมศักยภาพผู้สอนในรายวิชาการงานอาชีพด้วยกิจกรรมสร้างสื่อชุดกิจกรรมฝึกสมาธิ เป็นโครงการที่ใช้แนวทางวงจรการบริหารงานคุณภาพมากำหนดกระบวนการดำเนินโครงการ เพื่อให้โครงการสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผ่าน 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การวางแผน เป็นขั้นตอนที่กำหนดปัจจัยนำเข้า ทั้งงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ เนื้อหาที่ใช้บรรยาย รูปแบบกิจกรรม วิทยากร และกลุ่มเป้าหมายของโครงการ รวมถึงบทบาทหน้าที่ของผู้ดำเนินโครงการ โดยผู้ดำเนินโครงการต้องคำนึงถึงเป้าหมายหลักของโครงการ (2) การลงมือทำ เป็นขั้นตอนดำเนินกิจกรรมที่เป็นขั้นตอนกำหนดลำดับก่อนหลังชัดเจน โดยได้ดำเนินการตามแผนงานที่วางไว้อย่างรัดกุม เป็น 2 กิจกรรมหลัก คือ การประชุมเตรียมความพร้อม และการจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ความรู้แก่ผู้สอนและให้ผู้สอนนำทักษะไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้จริง และนำไปใช้ประยุกต์ใช้ในการทำงานของครูผู้สอน (3) การติดตาม เป็นขั้นการติดตามประสิทธิภาพของการดำเนินโครงการ หรือการพิจารณาความคุ้มค่าของโครงการต่อการใช้ทรัพยากรว่าโครงการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า มีประสิทธิภาพหรือไม่อย่างไร ทั้งนี้ในส่วนของการจัดประชุมที่เป็นผลมาจากการติดตามผลพบว่า ยังมีส่วนที่ต้องพิจารณาเพิ่มเติม กล่าวคือการจัดประชุมมีการใช้ทรัพยากรเกินความจำเป็น และอาจส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโครงการได้เช่นกัน และ (4) การนำไปใช้อย่างเหมาะสม เป็นขั้นตอนการปรับปรุงหรือปรับเปลี่ยนวิธีการหรือทรัพยากรบางอย่างเพื่อให้ผลผลิตและผลลัพธ์อยู่ในแผนงานหรือเส้นทางสู่เป้าหมายตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ ซึ่งทำให้โครงการดังกล่าวบรรลุวัตถุประสงค์ และได้รับความพึงพอใจจากการดำเนินโครงการในหลายประเด็น ทั้งยังทำให้โครงการมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด จึงเห็นควรให้มีการจัดโครงการในลักษณะนี้เพื่อการส่งเสริมศักยภาพผู้สอนในรายวิชาการงานอาชีพด้วยกิจกรรมสร้างสื่อชุดกิจกรรมฝึกสมาธิ

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การนำแนวคิดวงจรการบริหารงานคุณภาพ (PDCA) มาใช้ในการส่งเสริมศักยภาพผู้สอนในรายวิชาการงานอาชีพ ผ่านกิจกรรมสร้างสื่อชุดกิจกรรมฝึกสมาธิ ประสบความสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ เนื่องจากวงจรการบริหารงานคุณภาพ (PDCA) มีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินโครงการ

โดยเริ่มจากการวางแผนที่เป็นระบบ มีขั้นตอนที่ชัดเจน เพื่อใช้กำหนดทิศทางของการดำเนินงาน นำมาสู่การลงมือปฏิบัติจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ทั้งนี้กระบวนการที่สำคัญและจำเป็นอีกประการคือการติดตามและประเมินผลโครงการ ซึ่งสามารถดำเนินการได้ตั้งแต่ก่อนเริ่มโครงการ ขณะดำเนินโครงการ และหลังการดำเนินโครงการ เพื่อช่วยประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโครงการ นำมาสู่การพิจารณารูปแบบและขั้นตอนการดำเนินโครงการในระลอกต่อไปหรือโครงการครั้งต่อไปได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งยังช่วยให้ผู้ดำเนินโครงการสามารถพิจารณาการใช้ประโยชน์ของโครงการได้อย่างรอบด้านมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดและข้อเสนอแนะของการนำแนวคิดวงจรการบริหารงานคุณภาพ (PDCA) มาใช้ในการดำเนินโครงการ สามารถแบ่งออกได้ 4 ประเด็น ได้แก่ (1) การวางแผน (Plan) จากผลการวิเคราะห์พบว่า การวางแผนมีเป้าหมายเพื่อกำหนดทิศทางการดำเนินโครงการ และทรัพยากรที่มีให้สอดคล้องกัน อย่างไรก็ตามการวางแผนจำเป็นต้องคำนึงถึงสถานการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ที่อาจเกิดขึ้นได้ ส่งผลให้แผนงานที่วางไปต้องปรับเปลี่ยนไป เช่น สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (Covid-19) (2) การลงมือทำ (Do) เป็นการดำเนินงานภาคปฏิบัติที่ผู้ดำเนินโครงการต้องลงมือทำด้วยตนเอง ซึ่งข้อสังเกตที่น่าสนใจของการดำเนินโครงการระยะนี้คือ ปัจจัยแทรก ซึ่งถือเป็นสาเหตุอีกประการที่อาจทำให้โครงการไม่บรรลุเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้ เช่น ผู้เข้าร่วมไม่ครบ เนื่องจากเหตุผลส่วนบุคคล หรือ แม้แต่การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา ที่ไม่สามารถควบคุมได้ (3) การติดตามและประเมินผล (Check) ถือเป็นระยะที่สำคัญมากเนื่องจากทำให้ผู้ดำเนินโครงการสามารถวิเคราะห์ และ ประเมินโครงการที่ดำเนินการอยู่ได้ว่าควรดำเนินการต่อไปในทิศทางใด หรือควรยุติการดำเนินโครงการ ดังนั้นผู้ดำเนินโครงการจึงควรมีการติดตามและประเมินผลโครงการตลอดระยะเวลาการดำเนินโครงการ และ (4) การนำไปใช้อย่างเหมาะสม (Act) โครงการจะมีประโยชน์มากน้อยเพียงใด ผู้ดำเนินโครงการต้องคำนึงถึงการนำผลการดำเนินโครงการไปใช้ได้อย่างเหมาะสม โดยอาจมีการสำรวจความต้องการของผู้เข้าร่วมและวิเคราะห์ผลเพื่อหาแนวทางการใช้ประโยชน์ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- เกริกก้อง มังคละพฤกษ์ และพฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์. (2561). การพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน. วารสารร่มพฤษภ มหวิทยาลัยเกริก. ปีที่ 36(3).
- โกมล ศรีทองสุข และ กิตติกรณ์ นพอดมพันธ์. (2560). กิจกรรมละครสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาทักษะการช่วยเหลือตนเอง ในกิจวัตรประจำวันของเด็กก่อนวัยเรียน. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์คณะศึกษาศาสตร์. ปีที่ 18(2).

- เครือวัลย์ สุรคัมภีรานนท์. (2559). การพัฒนาชุดกิจกรรมฝึกสมาธิเพื่อผลสัมฤทธิ์ทักษะด้านการฟังสำหรับเด็กปฐมวัย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องค์กรฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จารุณี โพธิ์อ่อง สวัสดิ์ชัย ศรีพนมธนากร และชวนพบ เอี้ยวสานุรักษ์. (2563). การพัฒนาชุดกิจกรรมการอ่านด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยเรื่องมาตราตัวสะกดสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1. วารสารวิจัยรำไพพรรณี. ปีที่ 14(2).
- จุลลดา จุลเสวก และ ชวนพบ เอี้ยวสานุรักษ์. (2564). แนวทางการพัฒนานวัตกรรมการศึกษาของครูผู้สอนเพื่อพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเก่า. ปีที่ 8(1).
- ธนศักดิ์ จันทศิลป์ มานิกา วิเศษสาร และ ปิยพงศ์ แซ่ตั้ง. (2562). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะเสพติดเกม ภาวะซึมเศร้า ภาวะสมาธิสั้น และภาวะย้ำคิดย้ำทำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่มีภาวะเสพติดเกมออนไลน์พื้นที่กรุงเทพมหานคร. วารสารรัชต์ภาคย์. ปีที่ 13(30).
- นันทนธร บรรจงปรุ พชร ปรีดาสุริยะชัย และขวัญคุณิฐ แซ่อึ้ง. (2560). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดขั้นสูงในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. วารสารสุทธิปริทัศน์. ปีที่ 31(99).
- ดุชนิ อาวุฒัน และคณะ. (2562). PDCA เทคนิคการให้คำปรึกษาในกระบวนการสร้างสุข. กรุงเทพฯ: พรินท์.
- ประทีป ไชยเมือง. (2564). การประเมินโครงการพัฒนาคุณลักษณะนักเรียนอย่างสมดุลของ โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) 4. วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา. ปีที่ 11(2).
- ยุภาลัย มะลิซ้อน และกาญจน์ เรืองมนตรี. (2563). การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2. มหาคุพานาครุฑวรรณ. ปีที่ 7(8).
- ยุรวุฒัน คล้ายมงคล. (2561). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ เรื่องสุขภาวะโดยประยุกต์ใช้ระบบคู่สัญญากับแนวคิด PDCA และ education 3.0. วารสารครูศาสตร์. ปีที่ 46(3).
- ระวีวรรณ วรรณวิไชย. (2562). การพัฒนาชุดกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดสำหรับเด็กดาวน์ซินโดรมที่มีอาการสมาธิสั้นร่วมด้วย. วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลป์. ปีที่ 21(1).
- เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. (2557). การพัฒนาองค์การ. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- สถาบันวิจัย พัฒนา และสาธิตการศึกษา. (2564). โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ การส่งเสริมศักยภาพผู้สอนในรายวิชาการงานอาชีพ ด้วยกิจกรรมสร้างสื่อชุดกิจกรรมฝึกสมาธิ. โครงการบริการวิชาการแก่ชุมชน สาขาวิจัยและพัฒนาการสอนการงานอาชีพ สถาบันวิจัย พัฒนา และสาธิตการศึกษา.
- สุภาพรรณ เพิ่มพูล อนุชา โสภาคย์วิจิตร และ ญฐภัทร อ่ำพันธ์. (2563). การฝึกสมาธิแนวพุทธเชิงสร้างสรรค์ในชีวิตประจำวันสำหรับเยาวชนไทย. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์. ปีที่ 16(1).

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเชิงรุก (Active Learning) ตามนโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- อดิพล เปียทอง. (2559). TQM กับการบริหารสถานศึกษาเอกชน. วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. ปีที่ 11(1).
- อนุชา โสภาคย์วิจิตร. (2560). การเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ของนักออกแบบโดยรูปแบบการฝึกสมาธิเชิงประยุกต์. มหาวิทยาลัยศิลปากร. ปีที่ 37(1).
- อรรวรรณ จันทร์มณี. (2557). ผลของการฝึกสมาธิแบบอานาปานสติร่วมกับการฝึกสร้างจินตนาการต่อระดับสมาธิของเด็กที่มีความเสี่ยงสมาธิสั้น. พยาบาลตำรวจ. ปีที่ 6(1).
- Benson Herbert. (1987). Your maximum mind. New York: Avon Books.
- Kim, O. (2019). A Study on the Measures for Managing the Quality of Curriculum of Early Childhood Education Department in College with the Application of CIPP Model Based on PDCA. Journal of the Korea Convergence Society. Vol.10(1).
- Lodgaard, E., Gamme, I., & Aasland, K.E. (2012). Success Factors for PDCA as Continuous Improvement Method in Product Development. IFIP International Conference on Advances in Production Management Systems. Vol.12(2).
- Pietrzak, M. & Paliszkiewicz, j. (2015). Framework of Strategic Learning: The PDCA Cycle. Management. Vol.10(2).